

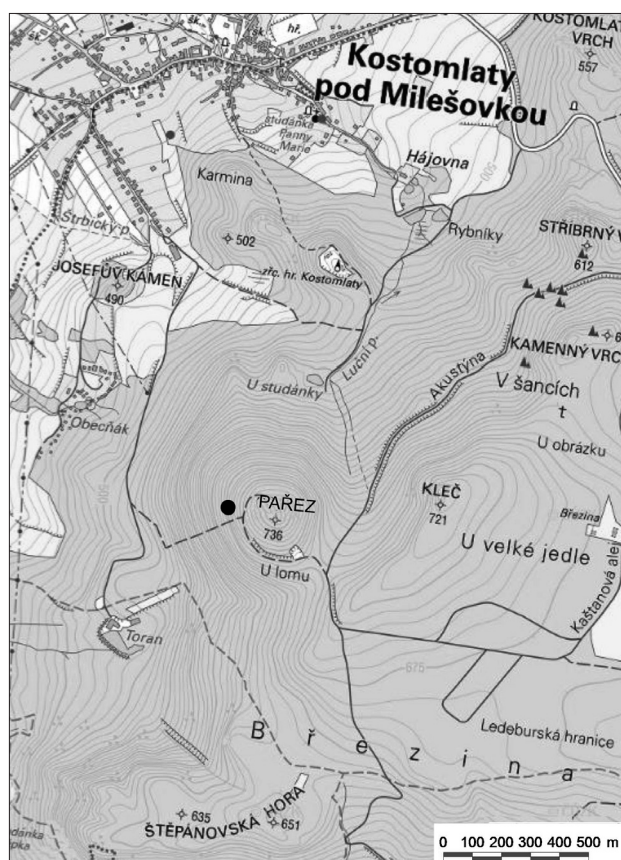
Depot bronzových předmětů z hory Pařez (k. ú. Kostomlaty pod Milešovkou, okr. Teplice)

Jindřich Šteffl – Marek Fikrle

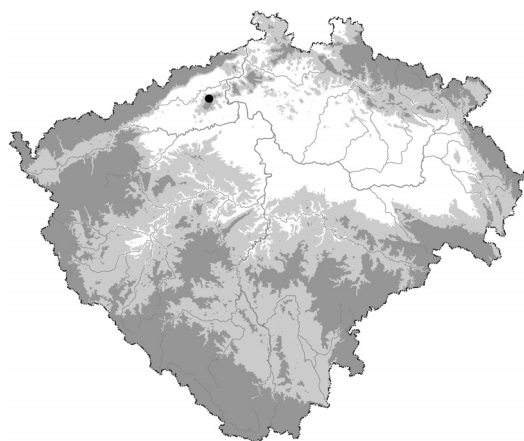
Dne 11. 4. 2015 našel p. Poláček za pomoci detektoru kovů na západním svahu cca 140 m pod vrcholem hory Pařez (k. ú. Kostomlaty pod Milešovkou, okr. Teplice) depot bronzových předmětů (obr. 1, 2 a 5). Nález je tvořen dýkou a sekerovitou hřívnou a náleží do období únětické kultury.¹

Podle náleze byly předměty nalezeny v podstatě v kamenné suti o max. hloubce 20 cm (svahy hor Českého středohoří jsou běžně pokryté tzv. kamennými moři).² Předměty byly uloženy na sobě – vespod se nacházela sekerovitá hřívna, kterou překrývala dýka s šesti otvory pro nýt, v nichž se nacházelo ještě pět nýtů (poslední nýt se bohužel nepodařilo dohledat).

Depot je uložen v Regionálním muzeu v Teplicích pod přírůstkovým číslem S7/2017.

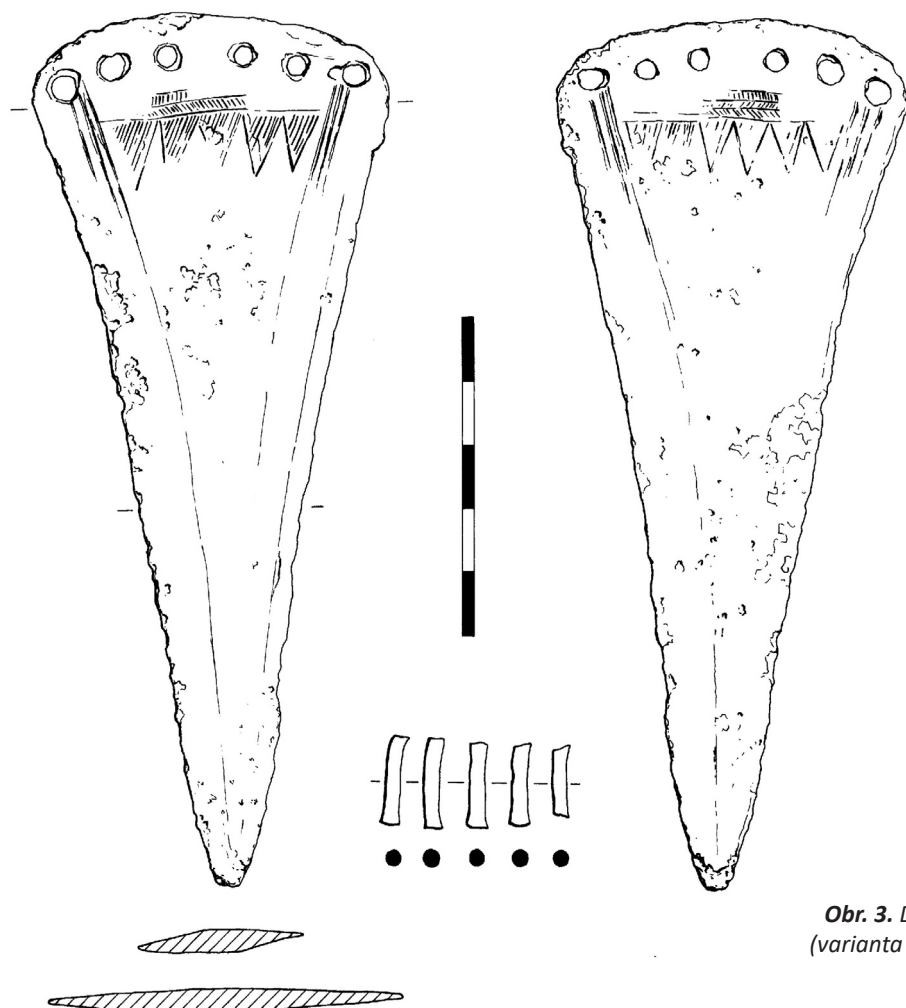
Obr. 1. Hora Pařez, k. ú. Kostomlaty pod Milešovkou (okr. Teplice). Mapa s vyznačením místa nálezu depotu (černý bod). Zdroj: ČÚŽK

Obr. 2. Hora Pařez (třetí nejvyšší vrchol Českého středohoří). Foto J. Šteffl

¹ Vznik tohoto článku byl podpořen grantem Studentské grantové soutěže ZČU v Plzni č. SGS-2016-069.

² Místo nálezu je vymezeno souřadnicemi GPS 50°32'46.505"N, 13°52'34.993"E a leží v nadmořské výšce cca 693 m. Nálezce u sebe neměl GPS přístroj, a k rekonstrukci místa nálezu tak došlo až v Regionálním muzeu v Teplicích (odchylka od skutečného stavu může tedy dosahovat až několika desítek metrů).

Obr. 3. Dýka typu Vřesovice–Těšínov (varianta Polepy). Kresba B. Linhartová

POPIS PŘEDMĚTŮ

1. Čepel dýky se šesti otvory pro nýt, středová část je zesílena, po obou stranách podél ostří jsou ještě místy patrné tři rovnoběžné svislé rýhy, které pravděpodobně probíhaly až k hrotu čepel. Nyní je tato výzdoba nejlépe patrná jen v horní části, pod prvním a posledním otvorem pro nýt. V týlní části, pod otvory pro nýty, je dýka zdobena motivem jedlové větvičky. Tento motiv pravděpodobně původně probíhal téměř po celé šířce týlu a na obou stranách byl ohraničen zmíněnými třemi svislými rýhami, dnes je však zachován pouze v oblasti třetího a čtvrtého otvoru pro nýt. Pod touto výzdobou se nachází motiv zavěšených šrafovaných trojúhelníků. Délka dýky 137 mm, max. šířka 56 mm, max. tloušťka 4 mm, průměr otvorů pro nýt 3–4 mm, hmotnost před konzervací 76,4 g, hmotnost po konzervaci 73,9 g (měřeno bez nýtů). Délka nýtů 11, 13, 13, 14 a 14 mm, jednotlivé nýty mají hmotnost max. do 0,5 g (obr. 3).

2. Sekerovitá hřívna je kompletně zachovalá. Celková délka 88 mm, šířka tupého ostří upraveného do plochy činí 34 mm, max. tloušťka předmětu 10 mm, šířka koncové týlní části 19 mm, hmotnost před konzervací 126,3 g, hmotnost po konzervaci 123,4 g (obr. 4).

Obr. 4. Sekerovitá hřívna. Kresba B. Linhartová

TYOLOGICKÝ ROZBOR PŘEDMĚTŮ

Dýka typu Vřesovice–Těšínov, varianta Polepy

Nalezenou dýku můžeme zařadit mezi exempláře typu Vřesovice–Těšínov, varianta Polepy. Tvarově se tyto dýky neliší od užšího typu Vřesovice–Těšínov. Jejich vyšší počet nýtů však

odpovídá variantám Lednice a Těšetice a výzdobou přichází v úvahu, kromě únětických a saských motivů varianty Mikulov, ještě ornament typu Rhône (motiv šrafované klikatky). Podél ostří až k hrotu se nacházejí častěji v kombinaci s rytou výzdobou jednoduché nebo dvojité žlábkky. Délka čepele kolísá mezi 5,6 a 19,5 cm, většina kusů je dlouhých přes 10 cm (Novák 2011, 59).

Z dosud známých čepelí dýk varianty Polepy (celkem 26) bylo 11 nalezeno v hrobech, další exemplář by mohl také patřit k hrobové výbavě. Celkem osm dýk bylo nalezeno buď za neznámých nálezových okolností, nebo se jedná o ojedinelé nálezy. Dalších šest čepelí (včetně zkoumané) bylo nalezeno v depotech a tři pocházejí ze sídlišť. Tyto dýky jsou datovány do klasického až poklasického období únětické kultury v Čechách (Novák 2011, 61). Nejmladší exempláře již mají rombický průřez čepele, což je typickým znakem pro dataci na sklonek starší doby bronzové a pro starší úsek střední doby bronzové (stupeň Lochham; Novák 2011, 61).

Z hlediska geografického výskytu jsou čepelí dýk varianty Polepy, obdobně jako typ Vřesovice–Těšínov, rozšířeny na širokém území střední Evropy (Novák 2011, 62).

Sekerovitá hřivna

Jedná se v podstatě o předměty, které byly vyrobeny litím do otevřené formy s mělkým žlábkem na jedné straně. Tyto hřivny jsou buďto jazykovitého nebo sekerovitého tvaru (naš případ) a jsou rozšířené zejména ve středoněmeckém prostoru. Sekerovité hřivny mají zpravidla tupé ostří upravené do plochy a mnohdy se stává, že jsou chybně považovány za polotovary (hrubé odlitky) sekerek s postranními lištami. H. J. Hundt tyto předměty interpretoval jako kovotepecká kladívka sloužící ke zpracování těžkých masivních kovových předmětů (Moucha 2005, 43, 77).

Jazykovité a sekerovité hřivny jsou v Čechách známy prozatím ze sedmi nalezišť (včetně zde referovaného nálezu z hory Pařez). Ve třech případech se jedná o nálezy z depotů a ostatní čtyři představují ojedinelé nálezy. Depot, který by obsahoval pouze jazykovité nebo sekerovité hřivny, dosud nebyl zaznamenán (Moucha 2005, 43, 77). Pokud se blíže podíváme na dataci obou depotů, v nichž se tyto předměty objevily, zjistíme, že jak depot ze Soběchleb (okr. Louny), tak depot z Jičíněvsi (okr. Jičín) jsou datovány do mladšího období únětické kultury.

Obr. 5. Bronzový depot. Foto M. Cestrová

POSOUZENÍ JEDNOTLIVÝCH PŘEDMĚTŮ POMOCÍ RFA

Oba předměty byly podrobeny rentgenové fluorescenční analýze.³ Svým základním složením se předměty nepatrně liší. Oba jsou vyrobeny ze slitiny mědi a cínu. Další příměsi tvoří As, Ag, Sb a v případě dýky ještě malá množství Ni a Bi (těsně nad úroveň meze detekce – 0,05 %). Vzhledem k přítomnosti Sn a zároveň i složek „hřivnového kovu“ je pravděpodobné, že jde o předměty z konce starší doby bronzové až počátku střední doby bronzové. Drobné odlišnosti ve složení předmětů mohou být způsobeny jak různou recepturou pro konkrétní typ předmětu, tak i jejich různým stářím. Výsledky jsou shrnuty v tab. 1.

³ Jako analytická metoda byla použita rentgenová fluorescenční analýza (RFA), konkrétně přístroj Spectro Midex. Vzhledem k požadavku minimálního poškození předmětu byl k analýze použit kolimátor vymezující na předmětu čtverec o hraně 0,1 mm, a tudíž i zásah do předmětu mohl být co nejmenší. Vzhledem k předešlým zkušenostem s nábřusem předmětu pro RFA byla nabroušená místa zkontrolována pod mikroskopem, neboť při obroušení a kontrolou „na oko“ docházelo často k analýzám směsi vlastního jádra předmětu a nedefinované podkorozní vrstvy.

Tab. 1. Vyhodnocení prvkového složení předmětů pomocí RFA

Vzorek	Ni [%]	Cu [%]	As [%]	Ag [%]	Sn [%]	Sb [%]	Pb [%]	Bi [%]
sekerovitá hřivna	<0,05	91,9	1,26	1,5	2,3	1,15	<0,05	0,06
dýka	0,08	91	0,6	0,4	6,4	0,4	<0,05	<0,05

DATAČE

Oba analyzované předměty se mohou vyskytnout jak v klasickém, tak také v poklasickém období únětické kultury. Z tohoto důvodu je můžeme datovat do mladšího období únětické kultury vyjádřené stupni B A1 a B A2.

ZÁVĚR

Nález tohoto zajímavého únětického depotu složeného z poněkud netradiční a vzácné kombinace dýky a sekerovité hřivny zpod vrcholu třetí nejvyšší hory Českého středohoří sotva ještě někoho překvapí. Můžeme jen připomenout např. nález dvou pozdně bronzových srpů z hory Kletečná (Smrž – Blažek 2002), při jehož analýze se autoři věnují otázce „kultu hor“, který byl praktikován v podstatě po celou dobu bronzovou a jehož kořeny sahají ještě do dob dřívějších (viz Zápotocká – Zápotocký 2010).

LITERATURA

- Moucha, V. 2005: Hortfunde der frühen Bronzezeit in Böhmen. Praha.
 Novák, P. 2011: Die Dolche in Tschechien. Prähistorische Bronzefunde 6/13. Stuttgart.
 Smrž, Z. – Blažek, J. 2002: Nález bronzových srpů z hory Kletečná (706 m n. m.) v Českém středohoří. K votivním nálezům z vrcholů kopců a hor, Archeologické rozhledy 54, 791–810.
 Zápotocká, M. – Zápotocký, M. 2010: Kult hor v neolitu? Neo- a eneolitické nálezy z hor a vrchů Českého středohoří. In: I. Fridrichová-Sýkorová (ed.), Ecce homo. In memoriam Jan Fridrich. Praha, 330–347.

A hoard of bronze objects from Pařez Mountain (cadastral area of Kostomlaty pod Milešovkou, Teplice District)

The paper deals with a bronze hoard discovered with the help of a metal detector beneath the peak of Pařez Mountain. The hoard consists of a dagger with six rivet holes (five remaining) and an axe-shaped bronze ingot. The objects were placed atop of each other in such a way that the dagger covered the axe-shaped ingot. The hoard can safely be attributed to the Únětice culture and, on the basis of typological analysis, dated to the late phase of the Únětice culture, stages B A1 and B A2.

(English by Jan Machula)

Fig. 1. Location of the find

Fig. 2. Pařez Mountain (third highest mountain of the Central Bohemian Uplands)

Fig. 3. Vřesovice-Těšínov type dagger (Polepy variant)

Fig. 4. Axe-shaped ingot

Fig. 5. Bronze hoard

Table 1. Elemental composition analysis of the objects with the XRF method

Jindřich Šteffl, Regionální muzeum v Teplicích, p. o., Zámecké náměstí 14, 415 01 Teplice
 jindra.ul@post.cz

Marek Fikrle, Ústav jaderné fyziky AV ČR, v. v. i., 250 68 Husinec-Řež
 fikrle@ujf.cas.cz